



ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ЮНАЦТВА

Проблеми насильства в українських сім'ях

(локальне опитування)

Аналіз-звіт

**Кропивницький
2017**

ББК 78.34(4УКР-4КІР)

П78

«Проблеми насильства в українських сім'ях»: локальне опитування: аналіз-звіт / [вик.: Н. Борзенко; ред.: В. Зеленіна]; Кіровоградська ОЮБ . – Кропивницький, 2017. – 14 с.

Дане видання містить результати локального опитування **«Проблеми насильства в українських сім'ях»**, яке проводилося протягом I кварталу 2017 року серед користувачів Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва.

Видання розраховане на бібліотечних працівників, студентів та тих, хто працює з юнацтвом.

Виконавець: Н. Борзенко

Комп'ютерна верстка та дизайн: Н. Борзенко

Відповідальна за випуск: Л. Савенко

© Н. Борзенко, 2017

© Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва, 2017

Обґрунтування доцільності проведення опитування:

Насильство в сім'ї є однією з найпоширеніших форм порушення прав людини. Прояви агресії, приниження та жорстока поведінка зазвичай супроводжують протиправні дії проти когось із членів родини. Подібні дії призводять до погіршення здоров'я, психосоматичних розладів, соціальної дезорієнтації та відповідних деструкцій у поведінці постраждалої особи. Звичайно від цього страждають усі члени цієї родини.

Протягом тривалого часу в Україні на мікросоціальному рівні проблему насильства в сім'ї активно не обговорювали. Ініціаторами захисту жертв насильства стали правозахисні громадські організації, в першу чергу жіночі, які не лише розпочали рух проти насильства, але й спонукали державні органи влади до створення необхідної законодавчої бази щодо розширення державної системи захисту від насильства та інформування населення.

Законом України «Про попередження насильства в сім'ї» надано повне визначення насильства в сім'ї та його видів:

Насильство в сім'ї – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

• *фізичне насильство* – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності;

• *сексуальне насильство* – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї;

• *психологічне насильство* – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю;

• *економічне насильство* – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Вивчення проблеми розповсюдження явища насильства в сім'ї є необхідною умовою привернення уваги спільноти до цієї проблеми та розробки ефективних інструментів щодо запобігання цього явища.

Основною метою опитування було виявлення масштабів розповсюженості насильства в сім'ї, вивчення рівня обізнаності молоді з даного питання, знання можливих виходів із ситуації, а також рівня довіри до установ, куди постраждалі можуть звернутись по допомогу; попередження насильства в майбутніх сім'ях; вироблення рекомендацій щодо покращення роботи Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва щодо попередження насильства в сім'ї серед юнацтва та молоді.

Протягом I кварталу 2017 року у локальному опитуванні «**Проблеми насильства в українських сім'ях**», взяли участь **218** респондентів – користувачів Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва, центральних районних (міських) бібліотек та районних бібліотек, бібліотек-філій для юнацтва Знам'янської та Олександрійської МЦБС, юнацьких абонементів Благовіщенської ЦРБ та Світловодської МЦБС, сільських бібліотек Кіровоградської області системи Міністерства культури України, бібліотек Бобринецької, Новоукраїнської об'єднаних територіальних громад, віком від 14 до 35 років.

1. Чи існує, на Вашу думку, проблема насильства в сім'ях у нашій країні?

Таблиця 1

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|----------|-------------------------------|-----------------------------|------------|
| 1 | так | 190 | 87,2 |
| 2 | ні | 28 | 12,8 |
| | Усього відповідей | 218 | 100 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Одержані дані опитування дозволяють скласти уявлення про обізнаність молоді-респондентів щодо проблем насильства в сім'ях у нашій країні. 87,2% респондентів згодні з тим, що проблема насильства в сім'ях у нашій країні існує, натомість 12,8% з цим не згодні. (Див. Табл. 1)

2. Який із типів насильства у сім'ї, на Вашу думку, найбільш поширений у нашому суспільстві?

Таблиця 2

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|---------------------------------|----------------------|------------|
| 1 | фізичне насильство в сім'ї | 121 | 55,5 |
| 2 | сексуальне насильство в сім'ї | 15 | 6,9 |
| 3 | психологічне насильство в сім'ї | 70 | 32,1 |
| 4 | економічне насильство в сім'ї | 12 | 5,5 |
| | Усього відповідей | 218 | 100 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Найбільш поширеним в українському суспільстві, за результатами опитування, є фізичне насильство в сім'ї (55,5%), психологічне насильство в сім'ї (32,1%). 6,9% респондентів вважають розповсюдженим сексуальне насильство, і лише 5,5% – економічне насильство в сім'ї. (Див. Табл. 2)

3. Чи доводилось Вам хоч раз у житті особисто зазнавати насильства в сім'ї, або стикатися з цією проблемою (могли бути свідком фактів насильства по відношенню до інших)

Таблиця 3

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|--|----------------------|-------------|
| 1 | зазнавали особисто | 33 | 15,1 |
| 2 | близькі родичі (чоловік/дружина, батьки, діти, брати/сестри) | 15 | 6,9 |
| 3 | зазнавали люди з близького оточення (інші родичі, друзі) | 33 | 15,1 |
| 4 | зазнавали люди з далекого оточення (сусіди, знайомі) | 128 | 58,7 |
| 5 | не стикався з цією проблемою | 6 | 2,8 |
| | Усього відповідей | 215 | 98,6 |
| | Не відповіли | 3 | 1,4 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

96% молоді-респондентів, які взяли участь в опитуванні, зазначили, що хоча б раз у житті стикалися з проблемою насильства в сім'ї. Особисто зазнавали насильства в сім'ї 15,1% респондентів, 80% респондентів були свідками фактів насильства по відношенню до інших, зокрема: до людей з далекого оточення (сусіди, знайомі) – 58,7%, по відношенню до людей з близького оточення (інші родичі, друзі) – 15,1%, до близьких родичів (чоловік/дружина, батьки, діти, брати/сестри) – 6,9%. Не стикалися з цією проблемою 2,8% молоді-респондентів. (Див. Табл. 3)

4. Якщо Вам доводилось хоч раз у житті зазнавати проявів насильства, то від кого?

Таблиця 4

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|-------------------------------------|----------------------|-------------|
| 1 | з боку одного із батьків | 25 | 11,5 |
| 2 | з боку брата чи сестри | 14 | 6,4 |
| 3 | з боку дядька, тітки, інших родичів | 3 | 1,4 |
| 4 | ні, не доводилося | 172 | 78,9 |
| | Усього відповідей | 214 | 98,2 |
| | Не відповіли | 4 | 1,8 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Переважній більшості молоді-респондентам, які взяли участь в опитуванні (78,9%), жодного разу в житті не доводилось зазнавати проявів насильства. 11,5% респондентів зазнавали насильства з боку одного із батьків, 6,4% – з боку брата чи сестри, 1,4% – з боку дядька, тітки, інших родичів. (Див. Табл. 4)

5. Найпоширеніші форми психологічного насильства в сім'ї, від яких Ви потерпали в дитинстві або дорослому віці:

Таблиця 5

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|---|----------------------|------|
| 1 | регулярне приниження без свідків (принизлива критика, обзивання тощо) | 34 | 14,5 |
| 2 | постійний контроль поведінки | 39 | 16,7 |
| 3 | приниження в присутності інших | 22 | 9,4 |

| | | | |
|----|--|------------|-------------|
| | (принизлива критика, обзивання тощо) | | |
| 4 | ігнорування, припинення спілкування, бойкотування | 43 | 18,4 |
| 5 | обмеження або перешкоджання спілкуванню, заборона виходити з дому | 25 | 10,7 |
| 6 | погроза застосувати фізичну силу або зброю | 11 | 4,7 |
| 7 | погрози та шантаж щодо припинення або надання необхідної допомоги та догляду | 7 | 3 |
| 8 | підбурювання до застосування фізичної сили | 5 | 2,1 |
| 9 | інші ситуації | 1 | 0,4 |
| 10 | не стикався | 47 | 20,1 |
| | Усього відповідей | 234 | 100 |
| | Не відповіли | 22 | 10,1 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Серед форм психологічного насильства, від яких потерпали 80% опитаних респондентів в дитинстві або дорослому віці, найбільш поширеними є: ігнорування, припинення спілкування, бойкотування (18,4%), постійний контроль поведінки (16,7%), регулярне приниження без свідків (принизлива критика, обзивання тощо) (14,5%), обмеження або перешкоджання спілкуванню, заборона виходити з дому (10,7%), приниження в присутності інших (принизлива критика, обзивання тощо) (9,4%). Разом з тим, слід зважати на те, що не стикалися з формами психологічного насильства в сім'ї 20,1% опитаних. (Див. Табл. 5)

6. Найпоширеніші прояви фізичного насильства в сім'ї, від яких Ви потерпали в дитинстві або в дорослому віці:

Таблиця 6

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|--|----------------------|------|
| 1 | застосування фізичної сили з нанесенням легких тілесних ушкоджень | 52 | 32,1 |
| 2 | застосування фізичної сили з нанесенням значних тілесних ушкоджень | 6 | 3,7 |
| 3 | відмова надати допомогу та необхідний догляд | 4 | 2,5 |

| | | | |
|---|--|------------|-------------|
| 4 | напад з будь-якою зброєю, враховуючи холодну та вогнепальну | 0 | 0 |
| 5 | примус до вживання небезпечних для здоров'я та життя речовин | 1 | 0,6 |
| 6 | додавання до їжі речовин, що отруюють | 0 | 0 |
| 7 | інші ситуації | 7 | 4,3 |
| 8 | не потерпав/ла | 92 | 56,8 |
| | Усього відповідей | 162 | 100 |
| | Не відповіли | 56 | 25,7 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Майже половина опитаних хоча б один раз у житті потерпали в дитинстві або в дорослому віці від проявів фізичного насильства в сім'ї, 32,1% частіше страждали від застосування фізичної сили з нанесенням легких тілесних ушкоджень. 56,8% опитаних респондентів зазначили, що особисто не зазнавали фізичного насильства в сім'ї ні в дитинстві, ні в дорослому віці. (Див. Табл. 6)

7. Найпоширеніші форми економічного насильства в Вашій сім'ї, з якими Ви стикалися в дитинстві або в дорослому віці?

Таблиця 7

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|---|----------------------|------------|
| 1 | примус звітувати про кожну витрачену копійку | 21 | 9,4 |
| 2 | присвоєння доходу, майна іншої людини | 11 | 4,9 |
| 3 | позбавлення можливості задовольнити базові потреби | 8 | 3,6 |
| 4 | навмисне знищення або пошкодження майна | 10 | 4,5 |
| 5 | заборона або обмеження можливостей працювати, вчитися | 28 | 12,6 |
| 6 | інші ситуації | 6 | 2,7 |
| 7 | не потерпав/ла | 139 | 62,3 |
| | Усього відповідей | 223 | 100 |
| | Не відповіли | 6 | 2,8 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Переважна більшість опитаних молоді-респондентів (62,3%), що взяли участь в опитуванні, не стикалися в дитинстві або в дорослому віці з жодними формами економічного насильства у власних родинах.

Серед форм економічного насильства в сім'ях, з якими стикалися в дитинстві або в дорослому віці опитані респонденти, найпоширенішими є заборона або обмеження можливостей працювати, вчитися (12,6%) та примус звітувати про кожну витрачену копійку (9,4%). (Див. Табл. 7)

8. Якими, на Вашу думку, є причини насильства в сім'ї?

Таблиця 8

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|----|--|----------------------|------------|
| 1 | зловживання агресора алкоголем | 67 | 19,1 |
| 2 | фізична слабкість жертви | 52 | 14,9 |
| 3 | досвід поведінки у родині батьків агресора | 37 | 10,6 |
| 4 | провокаційні дії з боку жертви | 16 | 4,6 |
| 5 | психологічні проблеми агресора (стрес, депресія) | 36 | 10,3 |
| 6 | психічні захворювання агресора | 15 | 4,3 |
| 7 | економічна залежність жертв | 31 | 8,8 |
| 8 | економічні проблеми, низький рівень життя родини | 44 | 12,6 |
| 9 | неефективність роботи правоохоронних органів | 18 | 5,1 |
| 10 | поширеність у ЗМІ негативних прикладів поведінки | 14 | 4 |
| 11 | низький рівень поінформованості як протидіяти насильству | 16 | 4,6 |
| 12 | інші причини | 4 | 1,1 |
| | Усього відповідей | 350 | 100 |
| | Не відповіли | 7 | 3,2 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Згідно одержаних даних опитування, основними причинами насильства в сім'ї є зловживання агресора алкоголем (19,1%), фізична слабкість жертви (14,9%), економічні проблеми, низький рівень життя

родини (12,6%), досвід поведінки в родині батьків агресора (10,6%), психологічні проблеми агресора (10,3%). (Див. Табл. 8)

9. Які дії Ви здійсните для отримання розуміння та допомоги, якщо насильство станеться в Вашій сім'ї?

Таблиця 9

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|---|----------------------|------------|
| 1 | вирішу проблему самостійно (намагатимусь зупинити, переконати агресора) | 62 | 26,4 |
| 2 | звернуся за допомогою до інших родичів | 58 | 24,7 |
| 3 | звернуся за допомогою до сусідів, друзів, знайомих | 13 | 5,5 |
| 4 | звернуся за допомогою до психолога | 41 | 17,4 |
| 5 | звернуся за допомогою до працівників правоохоронних органів | 45 | 19,2 |
| 6 | нічого не робитиму | 4 | 1,7 |
| 7 | зі мною такого не станеться | 12 | 5,1 |
| | Усього відповідей | 235 | 100 |
| | Не відповіли | 11 | 5 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Згідно одержаних даних, можна зробити висновок, що якщо насильство станеться в сім'ї, чверть молоді-респондентів (26,4%) будуть вирішувати проблему самостійно (намагатимуться зупинити, переконати агресора), 24,7% респондентів для пошуку розуміння та отримання допомоги звернуться до інших родичів. Звернуться за допомогою до працівників правоохоронних органів лише 19,2%, до психолога – 17,4% молоді-респондентів. (Див. Табл. 9)

10. Які, на Вашу думку, існують шляхи подолання насильства в родині?

Таблиця 10

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|--|----------------------|------|
| 1 | інтенсивне проведення громадських та інформаційних заходів | 43 | 17,8 |

| | | | |
|---|---|------------|------------|
| 2 | підвищення міри юридичної відповідальності | 59 | 24,4 |
| 3 | посилення контролю з боку правоохоронних органів щодо насилля у сім'ї | 68 | 28,1 |
| 4 | проведення тренінгів, психологічних бесід у нашій бібліотеці | 71 | 29,3 |
| 5 | виховання в сім'ї | 1 | 0,4 |
| | Усього відповідей | 242 | 100 |
| | Не відповіли | 15 | 6,9 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Молоді-респонденти, які взяли участь в опитуванні, серед шляхів подолання насильства в родині пропонують такі: проведення тренінгів, психологічних бесід у бібліотеці (29,3%), посилення контролю з боку правоохоронних органів щодо насильства в сім'ї (28,1%), підвищення міри юридичної відповідальності (24,4%), інтенсивне проведення громадських та інформаційних заходів (17,8%). (Див. Табл. 10)

11. Ваш вік:

Таблиця 11

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|----------------------------|----------------------|------------|
| 1 | 14-19 | 181 | 83 |
| 2 | 20-24 | 11 | 5,1 |
| 3 | 25-35 | 26 | 11,9 |
| | Усього відповідей | 218 | 100 |
| | Не відповіли | 0 | 0 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Згідно одержаних даних, в опитуванні представлена думка молоді різного віку: в більшості, віком від 14 до 19 років – 83% опитаних респондентів, 11,9% – віком від 25 до 35 років, віком від 20 до 24 років – 5,1% опитаних молоді-респондентів. (Див. Табл. 11)

12. Рід занять:

Таблиця 12

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|----------------------------|----------------------|------------|
| 1 | учень/ця | 115 | 52,8 |
| 2 | студент/ка | 70 | 32,1 |
| 3 | працюючий/ча | 23 | 10,5 |
| 4 | тимчасово безробітний | 10 | 4,6 |
| | Усього відповідей | 218 | 100 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Половина опитаних молоді-респондентів (52,8%), що взяли участь в опитуванні, навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах (учні), 32,1% опитаних молоді-респондентів навчаються в середніх або вищих навчальних закладах (студенти), 10,5% – працюють, 4,6% – тимчасово безробітні. (Див. Табл. 12)

13. Вкажіть Вашу стать:

Таблиця 13

| № | Відповіді користувачів | Кількість відповідей | % |
|---|----------------------------|----------------------|------------|
| 1 | чоловік | 71 | 32,6 |
| 2 | жінка | 147 | 67,4 |
| | Усього відповідей | 218 | 100 |
| | Усього респондентів | 218 | 100 |

Переважає більшість респондентів, які взяли участь в опитуванні, жіночої статі (67,4%). Натомість, респондентів чоловічої статі, лише третина (32,6%). (Див. Табл. 13)

Висновки:

У локальному опитуванні «Проблеми насильства в українських сім'ях», яке проводилося протягом лютого - квітня 2017 року, взяли участь **218** респондентів – користувачів Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва, віком від 14 до 35 років.

За результатами опитування можна стверджувати, що більшість молоді опосередковано стикається з проблемами насильства і усвідомлює існування проблеми насильства в сім'ях у нашій країні. Це дозволяє

говорити про неї, як про одну з найбільш поширених соціальних проблем в Україні.

Насильство в сім'ї хоч раз у житті зазнавали особисто 19,3% молоді; 80% молоді, були свідками чи чули про факти насильства по відношенню до людей з близького та далекого оточення: чоловіка, батьків, сусідів, знайомих.

Найбільш поширеною формою насильства в сім'ї є фізичне (55,5%), яке, фактично, супроводжує всі інші види насильства; психологічне насильство – (32,1%). 6,9% респондентів вважають розповсюдженим сексуальне насильство, і лише 5,5% – економічне насильство в сім'ї.

Серед найпоширеніших форм психологічного насильства в сім'ї молодь виділила ігнорування, припинення спілкування, бойкотування, також розповсюджене приниження та постійний контроль за поведінкою. Наступними за поширеністю є форми фізичного, економічного та сексуального насильства.

Щодо фізичного насильства, то опитані зізнались, що незалежно від віку найбільше потерпають від застосування фізичної сили, що супроводжується нанесенням легких тілесних ушкоджень.

Серед форм економічного насильства в сім'ї найпоширенішими є заборона або обмеження можливостей працювати, вчитися а також примус звітувати про кожну витрачену копійку. Незважаючи на те, що від більшості форм економічного насильства однаковою мірою потерпають як чоловіки, так і жінки, проте саме останнім частіше забороняють або обмежують їхні права працювати, вчитися, робити кар'єру (від цього потерпають 12% осіб жіночої статі порівняно з 2% чоловічої статі).

На питання «Які дії Ви здійсните для отримання розуміння та допомоги, якщо насильство станеться в Вашій сім'ї?» молоді люди зазначили, що будуть вирішувати проблеми самостійно (намагатимуться зупинити, переконати агресора) або звернуться за допомогою до інших родичів.

Основними причинами насильства в сім'ї молодь вважає зловживання агресора алкоголем, фізична слабкість жертви, економічні проблеми та низький рівень життя родини, досвід поведінки в родині батьків агресора.

Якщо насильство станеться в сім'ї, чверть молоді-респондентів будуть вирішувати проблему самостійно (намагатимуться зупинити, переконати агресора), 24,7% респондентів для отримання розуміння та допомоги звернуться до інших родичів. Лише незначна частина молоді звернеться за допомогою до психолога або до працівників правоохоронних органів.

Серед шляхів подолання насильства в родині молоді люди пропонують низку заходів, зокрема, проведення тренінгів, психологічних бесід в бібліотеці, посилення контролю з боку правоохоронних органів щодо насилля в сім'ї, підвищення міри юридичної відповідальності, інтенсивне проведення громадських та інформаційних заходів.

Пропозиції щодо покращення роботи:

Насильство в сім'ї є однією з розповсюджених форм порушення прав людини. У більшості випадків протиправні дії проти когось із членів родини супроводжуються актами агресії, приниження та жорстокої поведінки. Подібні дії з боку кривдника призводять до негативного фізичного, психічного стану здоров'я постраждалої особи чи кількох осіб, членів родини. Найбільше страждають від сімейного насильства жінки та діти.

Молодь часто не усвідомлює, що насильство – це не тільки побиття, а й постійне приниження, образи та лайки. Нерідко скривджені вважають, що така їхня доля – зазнавати насильства, і вони мусять це терпіти. Такої позиції дотримуватись не варто, бо, зазвичай, кривдники не відразу вдаються до фізичних засобів впливу на жертву. Однак, не зітнувшись із опором, натомість відчувши вседозволеність, агресор переходить від словесної критики до фізичного насильства. Досить багато людей, над якими чинять насильство, не наважуються йому протистояти.

Законодавство України гарантує кожній особистості широкі права та свободи й захист від їх порушення. Популяризація серед молоді правових знань щодо протидії та попередження насильства в сім'ї повинно бути одним із основних напрямків роботи бібліотек. Актуальним для бібліотеки залишаються завдання з всебічного інформування користувачів щодо даного питання та урізноманітнення форм і методів бібліотечної роботи:

- ✓ здійснювати правову просвітницьку діяльність серед молоді;
- ✓ активніше популяризувати літературу з питань профілактики насильства в сім'ї;
- ✓ включити до плану роботи бібліотеки інтерактивні форми роботи (тренінги або інформаційні заходи з елементами тренінгових вправ);
- ✓ використовувати дискусійні форми бібліотечної роботи, організувати круглі столи з метою залучення уваги громадськості до актуальних проблем подолання насильства в родині й забезпечення рівних прав жінок і чоловіків;
- ✓ залучати до спільних заходів фахівців правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних закладів (проведення психологічних консультацій з фахівцями-професіоналами тощо).